

Posudok na habilitačnú prácu

Predkladateľka: PhDr. Gabriela Seidlová Málková, PhD., Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2017.

Téma: Vývojový vzťah fonemického povedomí a znalosti písmen.

Predložená habilitačná práca, ktorá vyšla aj knižne (Seidlová Málková, G.: Vývojový vzťah fonemického povedomí a znalosti písmen. Togga, 2015), predstavuje v českej psychologickej literatúre prvé monografické dielo na danú tému. Prácu som si prečítala s veľkým záujmom, keďže je vyústením dlhodobého sústredenia autorky na problematiku predgramotnosti a ranej gramotnosti. Autorka zastáva jasnú teoretickú pozíciu – hlási sa k smeru, ktorý skúma utváranie gramotnosti z psycholingvistickej a kognitívnej vývinovej perspektívy a ktorý sa v súčasnosti i vďaka jej výskumným, publikačným a vzdelávacím aktivitám etabluje aj v českej psychológii.

Predmetom bádania je špecifický výsek z predškolských hier a aktivít detí, označovaných termínom „predgramotnosť“. Tieto aktivity „pripravujú pôdu“ pre osvojovanie čítania a písania v škole. Téma je výskumne aktuálna, ale má tiež široký spoločenský dosah. V habilitačnej práci autorka uverejnila výsledky svojho empirického výskumu, ktorý mal kvázi-experimentálny dizajn. Jedným z cieľov bolo vytvoriť dva typy krátkych intervenčných programov a overiť ich efektivitu u detí vo veku 4,5-5 rokov. Touto cestou sa autorka dostáva hlbšie a hľadá kauzálne vzťahy medzi fonologickým a alfabetickým kódom v období zrodu gramotnosti.

Práca je členená do piatich kapitol, pričom nosná piata kapitola obsahuje tri na seba nadväzujúce výskumné štúdie. Rozsiahlu časť práce (58 strán) tvoria prílohy, ktoré detailnejšie charakterizujú použité výskumné nástroje (testy a intervenčné programy) a získané výsledky. Rozsah, forma, vedecký jazyk a štýl zodpovedajú vysokému štandardu.

K teoreticko-metodologickým východiskám práce:

Teoretické východisko výskumu autorky je vysvetlené v kapitole 2, kde opisuje tri rozdielne modely, objasňujúce vzťah fonemického uvedomovania k poznaniu písmen. Oceňujem veľmi dobrý prehľad zdrojov aj úvahy o rozdielnych vývinových „koreňoch“ fonemického uvedomovania a poznania písmen v utváraní ranej gramotnosti. Spracovanie tejto kapitoly logicky vyústilo do formulovania autorkiných výskumných otázok a hypotéz.

Metodologické „nástrahy“ vývinových intervenčných štúdií predstavujú samostatný veľmi dôležitý okruh otázok. Autorka napísala túto časť fundovane a zrozumiteľne. Text kapitoly 4 môže slúžiť ako „návod na použitie“, ktorý ocení každý doktorand, menej skúsený výskumník alebo odborník z praxe, ktorý chce pochopiť princípy výskumu účinnosti intervenčných programov. Prečo je to dôležité, o tom pojednáva kapitola 3.

Súhrnne ku kapitolám 1-4 konštatujem, že autorka v nich nastolila všetky kľúčové teoretické aj metodologické otázky, týkajúce sa jej výskumného zámeru a záberu. Z môjho pohľadu mohol byť väčší priestor venovaný *vplyvu metód* vyučovania čítania, keďže sa dotýka aj obsahu oboch intervencií. Taktiež *charakteristika uvedených intervenčných programov* – iných autorov aj vlastných (5.6.1) – je len opisná, málo sa hovorí, z čoho autori koncepčne vychádzali.

K empirickým výskumom v práci:

Všetky tri štúdie sú previazané tým, že ide o longitudinálny dizajn výskumu s viacerými meraniami v čase, rozvrhnutými do štúdií I. a III. Samotný dizajn aj štatistické metódy použité pri spracovaní výsledkov sú adekvátne zvolené aj prevedené. Opis dizajnu by bol prehľadnejší, keby tu (5.1.2) bola sústredená informácia o randomizácii, o kritériách na zaradenie či vylúčenie detí z výskumnej vzorky a o úlohe všetkých premenných zaradených v T1.

Dôležitú súčasť práce tvoria intervenčné programy: od ich obsahu (*čo*) a takisto realizácie v triedach (*ako*) závisela ich efektivita. Moja otázka sa týka prípravy (najmä metodologickej), prípadne monitorovania/supervízie učiteľov v priebehu intervencie.

Otázky k výskumu I:

40 % detí v T1 dokázalo vyriešiť minimálne dve tretiny úloh na fonematické uvedomovanie, boli toto vhodní kandidáti na meranie efektivity tréningu fonematického uvedomovania? Očakávané prírastky u nich boli menšie (nie vyššie, s. 71).

Boli aktivity v triedach materských škôl alebo v rodinách v období 8 mesiacov medzi meraniami T3 a T4 nejakto sledované? Práve toto bolo obdobie najväčšieho nárastu oboch sledovaných schopností vo všetkých troch skupinách detí.

Poznámka k výskumu II: Modely na obr. 12-14 sú výsledkom regresných analýz (nie ANCOVA), v texte k nim chýba štatistická informácia.

Otázka k výskumu III: Čo považuje autorka za dôvod, že sa nepreukázal dlhodobjší vplyv (T5) ani jednej z intervencií? Súhlasila by s názorom, že sa s nimi začalo príliš skoro (vo veku do 5 rokov) a/alebo programy boli po metodologickej stránke (*ako*, resp. aj *koľko*) málo účinné?

Záver:

Habilitačná práca G. Seidlovej Málkovej je kvalitné a kultivované dielo zrelej výskumníčky. Práca prináša nielen výskumné zistenia, ale aj otázky, ktoré presahujú akademický diskurz. Práca jednoznačne spĺňa kritériá pre pokračovanie habilitačného konania.